

Dokumentumok a Nemzetközi Vöröskereszt munkatársairól Ukrajna Állambiztonsági Hivatalának ungvári archívumában**

Rezümé. Ukrajna Állambiztonsági Hivatalának ungvári archívumában őrzik az 1956-os forradalom deportáltjaival kapcsolatos iratanyagot. Ők azok a forradalmárok, akiket az ungvári börtönbe szállítottak, hosszú órákon át kihallgattak, majd visszazállítottak Magyarországra. A deportáltak anyagai között vannak a Nemzetközi Vöröskereszt munkatársaira vonatkozó dokumentumok. Jelen tanulmány a rájuk vonatkozó forrásokat adja közre, illetve röviden vázolja a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottságának tevékenységét a forradalom idején, valamint közvetlenül a forradalom leverését követően.

Резюме. В ужгородському архіві Служби безпеки України зберігаються документи про депортованих учасників революції 1956 року в Угорщині. Їх було доставлено до ужгородської в'язниці, де вони тривалий час піддавалися допитам, а потім були відправлені назад до Угорщини. Серед документів, які стосуються депортованих, знаходяться й документи щодо працівників Міжнародного Червоного Хреста. У публікації розкрито джерела, які стосуються цих працівників, а також коротко висвітлено роль комісії Міжнародного Червоного Хреста під час революції та після її придушення.

Abstract. Documents relating to the deportees of the revolution in 1956 are preserved in the Archive of the State Security Agency of Ukraine in Ungvar. These are the revolutionaries, who were deported to the prison in Ungvar, interrogated for long hours, and then returned to Hungary. Among the deportees' material there are the documents relating to the International Red Cross personnel. In this study the relevant sources concerning them are published and the study briefly outlines the activities of the International Committee of the Red Cross during the revolution and immediately after the defeat of it.

A Nemzetközi Vöröskereszt – nemzetközileg megbecsült és elismert segélyszervezet – alapelvei nemzetközileg elismert erkölcsi értéket képviselnek. Ezek a következők: emberiesség, pártatlanság, semlegesség, függetlenség, önkéntesség, egység, egyetemesség. Célja: az élet, az egészség védelme, az emberi személyiség tiszteletben tartásának biztosítása. Elősegíti a népek közötti kölcsönös megértést, barátságot, együttműködést és a tartós békét. Mindezt, illetve az eszmei egységet és kölcsönhatást magába foglalja a kezdetben megfogalmazott jelszó: *Inter arma caritas* (Könyörületesség a háborúban), és az 1961-ben elfogadott: *Per humanitatem ad pacem* (Emberiességgel a békéért).¹

* PhD; II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Történelem és Társadalomtudományi Tanszék. * Кафедра історії та суспільних дисциплін Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці ІІ. * Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian Institute, Department of of History and Social Sciences.

** A kutatás az Európai Unió és Magyarország támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával a TÁMOP 4.2.4.A/2-11-1-2012-0001 azonosító számú *Nemzeti Kiválóság Program – Hazai hallgatói, illetve kutatói személyi támogatást biztosító rendszer kidolgozása és működtetése konvergencia program* című kiemelt projekt keretei között valósult meg.

¹ Dr. Hantos János: A Vöröskereszt társadalmi szerepe. Labora Szociális Szolgáltató, Tanácsadó Bt. Alfaprint, 1997, 22.

A Vöröskereszt szükségszerű kezdeményezését az 1859-ben lezajlott solferinói csata² ösztönözte. Henry Dunant svájci bankár annyira akart üzleti ügyben találkozni III. Napóleon francia császárral, hogy még a csatatérre is követte. A csata 40 ezer halottjának és sebesültjének iszonyatos látványa arra készítette őt, hogy a szomszédos falu lakosaiból segélycsapatokat szervezzen, amelyek ápolásban és ellátásban részesítették a sebesülteket. Az átélt élmények hatására Dunant könyvet írt *Solferinói emlék* címen, amely 1862-ben jelent meg Genfben.³ Dunant két javaslatot fogalmazott meg könyvében: az egyik az volt, hogy már béke időben hozzanak létre olyan segélyszervezeteket, amelyek háborús körülmények között önként vállalják a sebesültek ápolását és ellátását. Másik javaslata arra irányult, hogy nemzetközi jogi érvényű egyezményekkel szabályozzák a háborúban sebesült katonák és betegek védelmét, helyzetük javítását.⁴

Dunant könyvének jelentős visszhangja volt. A Genfi Közjóléti Társaság elnöke, Gustave Moynier felajánlotta, hogy Dunant javaslatait megvitatják a társaság 1863. február 9-i ülésén. Az ülésen elhatározták, hogy öttagú bizottságot alakítanak és nemzetközi szervező munkába kezdenek. 1863. október 26-ára nemzetközi konferenciát hívnak össze Genfben a háború idején megsebesült katonák segítésére szolgáló nemzetközi segélytársaságok létrehozása céljából. A nemzetközi konferencián 14 ország küldöttei vettek részt⁵ és 10 cikkelyből álló határozatot fogadtak el. Az első cikkely alapján minden országban létre kell hozni egy bizottságot, amely háború esetén valamennyi rendelkezésre álló eszközzel segíti a hadsereg egészségügyi szolgálatát. A negyedik cikkely arról rendelkezett, hogy békeidőben kell megtenni azokat a lépéseket, amelyek háború esetén biztosítják a hasznos közreműködést, elősegítik az anyagi segítség feltételeit és kiképezik az önkéntes személyzetet. A nyolcadik cikkely rendelkezik az egységes megkülönböztető jel viseléséről: fehér mezőben vörös kereszt. A határozattól függetlenül számos ajánlást is elfogadtak, így például: háború idején a hadban álló nemzetek nyilvánítsák ki a mentőkocsik és a hadikórházak semlegességét, teljes mértékben ismerjék el a hivatalos és az önkéntes egészségügyi személyzet, valamint azoknak a lakosoknak a semlegességét, akik segíteni jöttek a sebesülteknek és maguk is megsebesültek.⁶

² Délkelet-Lombardiában, Solferino község környékén, a Piemont felől visszavonuló osztrák császári haderő és a francia császári és a vele szövetséges szárd–piemonti királyi haderő között zajló szárd–francia–osztrák háború döntő ütközete 1859. június 24-én. A csata az osztrák császári haderő vereségével és visszavonulásával végződött. I. Ferenc József fegyverszünetet kért, amelyet III. Napóleon elfogadott. A háborút lezáró békeszerződésben Ausztria végleg elveszítette Lombardiát és az itáliai Habsburg szekundogenitúrákat, amelyeket II. Viktor Emánuel szárd–piemonti király szerzett meg. A Szárd Királyság tovább terjeszkedhetett és egyesítette Itáliát Viktor Emánuel király koronája alatt.

³ Henri Dunant: *Solferinói emlék*. Magyar Vöröskereszt, Budapest, 1978.

Hantos János: *A magyar vöröskereszt 100 éve*. Akadémia Kiadó, Budapest, 1981. 21.

⁴ Dr. Hantos János, 1997. i.m. 12.

⁵ Hantos János, 1981. i.m. 27.

Pásztor Imre: *Genfi egyezmények. A háború áldozatainak védelmére*. Kiadja a Magyar Vöröskereszt Külügyi Osztálya, Budapest, 1968. 7.

⁶ Dr. Hantos János, 1997. i.m. 13.

Dunant javaslatának megvalósításaként a Svájci Szövetségi Tanács és Franciaország kormánya 1864-ben diplomáciai értekezletet hívott össze a háborúban megsebesült katonák sorsának javításáról szóló nemzetközi kormányközi egyezmény megalkotása céljából. Az értekezleten 16 ország hivatalos kormányküldöttségei vettek részt (teljes felhatalmazással 12 ország képviselői rendelkeztek), akik 1864. augusztus 22-én aláírták a tíz cikkelyből álló, első genfi egyezményt, amely a szárazföldi hadviselésre vonatkozott.⁷ Ez elindította a humanitárius nemzetközi jog megalkotásának folyamatát. A tengeri haderők sebesültjeire, betegeire és hajótöröttei helyzetének megjavítására vonatkozó második egyezményt 1906-ban írták alá.⁸ A hadifoglyokkal való bánásmódra vonatkozó harmadik egyezményt 1929-ben alkották meg.⁹ A második világháború után szükségesnek látták a korábban elfogadott egyezmények kibővítését, ezért 1949-ben újabb diplomáciai konferenciát hívtak össze Genfben. Itt megalkották a polgári lakosság háború idején való védelemről szóló negyedik egyezményt is.¹⁰ A konferencia munkájában részt vettek a magyar kormány képviselői is, és 1949. augusztus 12-én aláírták az egységes rendszerbe foglalt négy genfi egyezményt. A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1954. évi 32. számú törvényerejű rendeletével a magyar törvények közé iktatta az egyezményeket.¹¹

A Vöröskereszt Társaságok Ligájának 1919. évi megalakulása óta a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága (a továbbiakban VKNB) önálló alapszabállyal rendelkező, független humanitárius intézmény, amelynek alapvető funkciója a fegyveres konfliktusok áldozatainak védelme és segítése. Kieleződött nemzetközi helyzetben közvetítő szerepet tölthet be a szemben álló felek között. Semlegességét általában elismerik a szemben álló felek és megengedik helyszíni jelenlétét.¹²

1949. december 12-én a négy genfi egyezményt a Szovjetunió is aláírta (Slavin vezérezredes), majd 1954. május 10-én ratifikálta, azonban szabályait számtalanszor megszegte. Az 1956-os tevékenysége szempontjából az első és a negyedik egyezményt érdemes megvizsgálni. Az 1949. augusztus 12-én kelt egyezmény kimondja, hogy az egyezményben megfogalmazottakat be kell tartani minden esetben, tehát akkor is, ha mindkét szemben álló fél aláírta a szerződést, és akkor is, ha a hadiállapot fennállását közülük valamelyik nem ismeri el.¹³

A Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága volt az egyetlen olyan nemzetközi szervezet, amely engedélyt kapott arra, hogy az 1956-os események

⁷ Martin Gumpert: *Dunant. A Vörös-Kereszt regénye*. Budapest, Kiadja a Pantheon Irodalmi Intézet Rt., 1936.

⁸ Pásztor Imre, 1968. i.m. 14.

⁹ Uo. 16.

¹⁰ Olivier Servais: *A katonarvos és a genfi egyezmények*. Kiadja a Magyar Honvédség Egészségügyi Szolgálatfőnökség, Budapest, 1990. 203.

¹¹ Dr. Hantos János, 1997. i.m. 14.

¹² Dr. Hantos János, 1997. i.m. 16.

¹³ Uo. 17.

következményeként Magyarországon közbelépjen. Missziója mindenekelőtt humanitárius jellegű volt. Annak ellenére, hogy munkáját a szovjet hatóságok akadályozták, nagy segítséget nyújtott a bajbajutottaknak a forradalom idején. 1956. október 27-én, látván a harcokban elesettek nagy számát, a Magyar Vöröskereszt felhívással fordult a VKNB-hez, hogy juttasson Magyarországra vért, vérátömlesztéshez szükséges berendezéseket és kötőzszereket, amit még aznap Bécsbe küldtek. Ezenkívül a Bizottság egy küldöttjét, Herbert-Georges Beckhet is Bécsbe küldi. Ezzel kezdődik el a Nemzetközi Vöröskereszt magyarországi akciójának első szakasza, amely 1956. november 11-ig tartott. Ebben az időben a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottságának munkája mindenekelőtt a világ minden tájáról érkező élelmiszerek és gyógyszerek szétosztása volt. 1956 novemberétől 1957 júniusáig két képviselőt hozott létre, egyet Bécsben és egyet Budapesten, hogy irányítsák az élelmiszer és ruhanemű kiosztására indított 167 programot. A második szakaszban az áldozatok védelmét tűzte ki célul felhívások kibocsátásával és a fogva tartott személyek látogatására tett kísérletekkel. Mindemellett felvilágosító munkát is végeztek.¹⁴

Az ígéretések ellenére a nemzetközi politikai segítségnyújtás 1956-ban elmaradt. A Vöröskereszt azonban fenntartotta a kapcsolatot a Nyugattal, és diplomáciai szerepet is betöltött.

A VKNB első szakaszának munkájában a Magyar Vöröskereszt nem volt aktív partner, főleg, hogy ez utóbbi teljes átszervezés alatt állt.¹⁵ Nagy Imre Zsebök Zoltánt nevezte ki a Magyar Vöröskereszt élére 1956. november 1-jén, de annak nem volt ideje átszervezni a szervezetet a november 4-i szovjet támadás előtti három napban.¹⁶

1956-ban a Vöröskereszt mindent megtett annak érdekében, hogy segítséget nyújtson egyrészt a politikai foglyoknak, másrészt a külföldre szállított deportáltaknak, majd 1957 szeptemberétől az egészségügyi személyzet azon tagjainak, akiket a magyar hatóságok perbe fogtak vagy letartóztattak. Amíg a szervezet anyagi segélynyújtással foglalkozott, a magyar hatóságok nem támasztottak akadályt munkája elé, amint védelmi feladatokat próbált ellátni, azonnal elutasításban részesült.

1956. november 15-től kezdve a genfi központ napirenden tartja a politikai foglyok kérdését. Dokumentumot készített az általános ügyek kivitelezési alosztályával, amelyben utasításokat ad a budapesti küldöttség számára. Egyrészt tájékoztatást kívánt kapni az események következtében fogvatartott személyek jogállásáról és a velük szemben folytatott bánásmódról, valamint az őket fogva tartó hatóság jellegéről, és arról, hogy vannak-e deportálások. Másrészt a küldöttségnek

¹⁴ Isabelle Vonéche Cardia: Magyar október vörös zászló és vörös kereszt között. A Nemzetközi Vöröskereszt Magyarországon 1956-ban. Socio-typo, Budapest, 1998. 45.

¹⁵ Csillag Zoltán: Adatok a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága (IKRK) és a Magyar Vöröskereszt (MVK) 1956–1957-es tevékenységéről. Budapest, Magyar Vöröskereszt, 1992. 21.

¹⁶ Uo. 2.

felhatalmazást kellett kérni a foglyok meglátogatására, és arra, hogy alkalom adtán segínyt juttathassanak számukra. Kérte, hogy ezek a személyek szabályosan lefolytatott perben álljanak bíróság elé, ahogy azt a négy egyezmény közös harmadik cikkelye előírja. A lehetőséghez mérten próbálják elérni a perbefogás elhagyását, illetve a kegyelmet a harcokban való egyszerű részvétel esetén, utalva az általános zűrzavarra, ami akkoriban uralkodott az országban.¹⁷

A VKNB küldöttsége tájékozódni szeretne a magyar hatóságoknál a politikai foglyokról, akik azonban nem tájékoztatják őket. A Magyar Vöröskereszt szerint a Kádár-kormány maga nem hajtott végre letartóztatásokat. A letartóztatások és deportálások mögött kizárólag a szovjet hatóságok állnak.

1957 elején a VKNB ismételten tájékoztatást kér a politikai foglyokról. Szeretné megismerni nevüket és fogva tartásuk helyét, hogy erről informálhassa a családokat. Egyúttal emlékeztet arra: biztosítani kell a fogvatartottnak, hogy hírt adhassanak magukról, ír hassanak hozzátartozóiknak, természetbeni segítséget kaphassanak a VKNB-től, illetve családjuktól, és a VKNB meglátogathassa őket. Mindez megfelel a genfi egyezmények előírásainak, különös tekintettel a IV. egyezményre, amely a polgári személyek védelmével foglalkozik háború idején.¹⁸ Ám amikor a Magyar Vöröskereszt tudomást szerez a VKNB szándékáról, kérleli a küldötteket, ne tegyenek semmilyen lépést a politikai foglyok ügyében.¹⁹

A VKNB-t igen nehéz helyzetbe hozza, hogy nem tudja ellátni hagyományos feladatait. A VKNB nem akarja, hogy azzal vádolják, hogy nem tett semmit a politikai foglyok érdekében. Azonban ennek a kérdésnek a téje már kívül esik Magyarországhatárain.

1957 januárjának végén a VKNB budapesti küldöttye révén megtudja, hogy a politikai foglyok helyzete egyre súlyosabb, és a Belügyminisztérium, illetve a Külügyminisztérium irányában tett minden próbálkozás eredménytelen maradt. Bovey küldött szerint „*a megoldás valószínűleg Moszkvában keresendő...*”. Tekintettel a segélyakció felélélnkülésére, Roger Gallopin és a VKNB elnöke engedélyt kérnek csomagok szétosztására a börtönökben. De az elkövetkezendő hónapokban ez a kérés is válasz nélkül marad. A VKNB azonban nem adja fel, és továbbra is úgy gondolja, semmit nem szabad kihagyni annak érdekében, hogy elláthassa hagyományos feladatait. „*Még ha nehéz is lenne a foglyok látogatása céljából egy hivatalos és általános érvényű kérést előterjeszteni, ahogy ez más országokban történik, az egyedi esetekkel való próbálkozás olyan utat jelenthet, ami végül ugyanahhoz az eredményhez vezet.*” Roger Gallopin szerint ez a fajta eljárás aligha fog eredményre vezetni.²⁰

1957 nyarán nagyszámú letartóztatásra került sor, július 5–20. között hatezer főt tartóztattak le. A VKNB elnöke egy levelet is küld Kárpátnak [József], a Magyar Vöröskereszt főtitkárának, melyben pontos tájékoztatást kér tőle arról, az

¹⁷ Isabelle Vonéche Cardia, 1998. i.m. 67.

¹⁸ Pásztor Imre, 1968. i.m. 24.

¹⁹ Isabelle Vonéche Cardia, 1998. i.m. 69.

²⁰ Uo. 70.

NVKNB milyen segílyt nyújthat a politikai foglyok számára. Ernst Fischer megkérdezi a Magyar Vöröskeresztet, hogy lehetséges-e adományokat szétosztani a börtönökben, akik azt válaszolják, hogy ez kizárólag Magyarország belügye. A küldöttekkel való beszélgetések során a Magyar Vöröskereszt mindig igen tartózkodónak mutatkozik, de végül mégis hajlandó belemenni, hogy átadja a kormánynak a börtönökben való adományosztásra vonatkozó kérést.²¹

A politikai foglyokon kívül a VKNB megkísérel védelmet nyújtani a magyarországi események következtében külföldre deportált személyeknek is. A VKNB először Kádár János kormányánál tesz lépéseket, de ezek feleslegesnek bizonyulnak, mert a deportálásokért Moszkva a felelős. A VKNB lépéseket tesz Moszkva felé is. Az egyetlen dokumentum, amit a Szovjetunió küld a VKNB-nek, mindössze egy levél, melynek tartalma tükrözi a szovjet álláspontot: „*Az Önök NA- 577. számú táviratával kapcsolatban, ami a Vöröskeresztnek a Nemzetközi Bizottság és a vöröskeresztes nemzeti társaságok képviselői által megtett lépéseire, valamint az ezeket a lépéseket végrehajtó személyek biztonságára vonatkozik, közlöm Önökkel, hogy mindezen kérdések megoldására a Magyar Népköztársaság kormányához kell fordulniuk.*” Értelmezése szerint a Szovjetunió nem érintett a magyar kérdésben, ami azt jelenti, hogy a VKNB minden Moszkvánál tett lépése eleve kudarcra van ítélve.²²

Beckh kiküldött véleménye szerint tájékozódni kell a deportáltak sorsáról, mert bármi legyen is ennek a vizsgálatnak az eredménye, az lehetővé teszi a VKNB számára, hogy cselekedjen. Érvelése a következő: ha a deportálásról szóló hírek nem igazak, Keleten jó néven veszik a VKNB közbelépését, mert ez fényt derít az igazságra. Miután a VKNB ilyen szívességet tesz a Szovjetunióknak, jobb helyzetből kérheti, hogy a szabadságuktól megfosztott személyek közelébe juthasson. Amennyiben a hírek nem teljesen hamisak, csak eltúlzottak, a VKNB közbelépésének kettős hatása lehetne: lefékezne a deportálásokat, és lehetővé válna a táborok meglátogatása annak reményében, hogy egy ilyen akció lecsillapíthatja a kedélyeket. Ha ellenben a hírek megfelelnek a valóságnak és a szovjetek eltökélt szándéka, hogy folytatják ezen tevékenységüket, elképzelhető, hogy a minimális humanitárius engedmény bizonyítékeként sokkal inkább hajlandók lesznek engedélyezni a szabadságuktól Magyarországon megfosztott személyek meglátogatását.²³

1956. december elejétől kezdve Kádár János megerősíti, hogy a deportálásokról szóló hírek igazak voltak, de azt is bejelenti, hogy valamennyi deportáltat visszaszolgáltatták, ami azt jelenti, hogy az ügy le van zárva.²⁴

A VKNB azonban továbbra is foglalkozik a kérdéssel, és megpróbálja meghatározni, hogy mely esetekben hivatkozhat az egyezményekre. Ha úgy ítélik

²¹ Isabelle Vonéche Cardia, 1998. i.m.71.

²² Uo. 72.

²³ Uo. 73.

²⁴ Jelcin dosszié. Szovjet dokumentumok 1956-ról. Szerk. Gál Éva, Hegedüs B. András, Litván György, Rainer M. János. Századvég – 1956-os Intézet, Budapest, 1993.

meg, hogy a deportáltak polgári személyek vagy annak tekinthetők, a VKNB a IV. egyezmény 49. cikkelyére tud hivatkozni. Ez a cikkely többek között úgy rendelkezik, hogy „*tilos bármely indok alapján a védett személyeknek erőszakkal való tömeges vagy egyéni elvitele, valamint deportálásuk az elfoglalt területen kívülre, akár a megszálló hatalom, akár más megszállt vagy meg nem szállt állam területére*”.²⁵

Amennyiben a deportáltakat fegyverrel a kezükben fogták el és a III. egyezmény hadifoglyok fogalmát meghatározó 4. cikkelyének értelmében hadifoglynak tekintendők²⁶, akkor a VKNB kérheti, hogy alkalmazásra kerüljön valamennyi cikkely, ami az ezen besorolás alá eső személyekre vonatkozik. Ekkor azonban nem áll módjában tiltakozni magyar területen kívülre szállításuk ellen, tekintve, hogy a fogva tartó hatalomnak jogában áll a hadifoglyokat saját területén tartani. Mindamellett a VKNB jogot formálhat ezeknek a személyeknek mint hadifoglyoknak a meglátogatására.²⁷ Eltekintve a VKNB-nek a közbelépés módozatait vizsgáló mérlegelésétől, jelenlegi álláspont szerint nem létezik olyan dokumentum, amely a deportáltak érdekében tett tényleges lépésekről tanúskodna. Megállapítható tehát, hogy a VKNB-t foglalkoztatta a deportáltak ügye, de konkrét lépéseket ők sem tettek a védelmükben.

A Magyar Vöröskeleszt egyes tagjait, köztük a kollektív vezetést alkotó öt orvosprofesszort 1957. május folyamán leváltották tiszttségükből. Az öt professzort a magyar kormány különféle indokokkal távolítja el posztjáról. Azzal vádolják őket, hogy jelentős segítséget nyújtottak az „ellenforradalmároknak”, szoros kapcsolatban vannak a Nyugattal, és ennek következtében az „imperialisták” zsoldjában állnak. Felróják nekik, hogy elszigetelték, illetve eltávolították a Vöröskeleszt dolgozói közül a kommunistákat, és helyükre ellenforradalmárokat vettek fel. Bűneik közé sorolják azt is, hogy nyugati segélyek juttatásával támogatták a sztrájkolókat, és lehetővé tették további kitartásukat, valamint hogy jelentős ajándékokat kaptak a VKNB-től, üzletet bonyolítottak vele és így kiszolgáltatták magukat neki. Végül pedig az a vád is elhangzik ellenük, hogy nem védtek a magyar érdekeket. Azonkívül, hogy eltávolítják őket a Magyar Vöröskelesztből, egyeseket letartóztatnak, másokat rendőri felügyelet alá helyeznek.²⁸

Rendkívül érdekes egybeesést vesz észre a fent említett vádakkal az az olvasó, aki az 1956 végén megjelent kárpátaljai sajtóanyagot olvassa. Hiszen a kárpátaljai lapok, mint akkoriban csaknem minden szovjet újság, folyóirat és tudományos munka, az Ukrajnai Kommunista Pártnak voltak szócsövei, amelyek az alábbiakhoz hasonlóan írnak a Vöröskelestről: „*A dollárokon eltartott emigráns szervezetek megtalálták a módját még annak is, hogy bejussanak a Nemzetközi Vöröskeleszt Egyesület egyes szerveibe és a Vöröskelestenek gyógyszereket és*

²⁵ Olivier Servais, 1990. i.m. 208.

²⁶ Pásztor Imre, 1968. i.m. 19.

²⁷ Isabelle Vonéche Cardia, 1998. i.m. 74.

²⁸ Isabelle Vonéche Cardia, 1998. i.m. 74–75.

kötszereket szállító egyes repülőgépeit és gépkocsit fegyver- és lőszercsempészetre használták fel, valamint arra, hogy Magyarországra ellenforradalmárokat dobjanak át. A Budapestre novemberig érkező száz vöröskeresztes repülőgép közül több, mint negyven gépen 500 ilyen egyént szállítottak. Más fegyveres csoportok nyugati határainkon törtek be az országba. Magyarországra mentek az egykori földesurak és kapitalisták, a Horthy-rendszer tisztjei és a hitlerista bűnözők, mindazok akiknek sikerült megszökniük az igazságszolgáltatás elől. Itt kiabálták jelszavaikat, rémhíreket továbbítottak, tömeghisztériát alakítottak ki, fegyvert adtak, vagy szereztek, lőttek, uszítottak, nagy szerepük volt az események alakulásában.”²⁹

Egy másik, a Vörös Zászló „Magyarországi ellenforradalmárok fegyvert kaptak nyugatról” című publikációja közölte azoknak a személyeknek a beszámolóit, akik a Német Vöröskereszt gyógyszerrel szállító tehergépkocsit kísérték Magyarországra: „Letsch – az egyik utas – elmondta, hogy a Magyar Vöröskereszt központi raktárából a fasiszta banditák egyik megbízottja jött hozzá, aki a Vöröskereszt küldeményének leple alatt fegyvert várt Ausztriából. Ez a bandita a tehergépkocsit, amely a raktár mellett állt, osztráknak tekintette, és átkutatta abban a reményben, hogy abban fegyvert találhat. Csupán azután távozott, miután Letsch megmagyarázta neki, hogy az autó a német Vöröskereszt tulajdona.”³⁰

A sajtó fontosságát a mindennapi tapasztalat, számos vizsgálat és tudományos közlemény hangsúlyozza: különösen jelentős a közvéleményt formáló ereje. Ezt jól tudták a szovjet vezetők is.³¹

A VKNB-nek a keleti tömbbel szemben folytatott magatartása annak a törekvésének volt alárendelve, hogy minél szorosabban fenntartsa a kapcsolatot a Szovjetunióval. A magyarországi vállalkozást a legnagyobb óvatossággal hajtották végre, nehogy lehetetlenné váljon miatta később egy kommunista táboron belüli akció. A VKNB tisztában van azzal, mennyire törékeny a kapcsolat, amelyet a keleti tömbbel próbál kialakítani, ezért is igyekszik nem magára vonni Moszkva haragját. Ez a magatartás nem marad észrevétlen az osztrákok számára, akik azt fel is róják a VKNB-nek.³² A Bizottság egy tagja ezt meglehetősen nyíltsággal ki is fejté: „Fontosabbnak tűnik megőrizni a jó viszonyt a magyar hatóságokkal és nyitva tartani egy kaput ennek a világnak az irányában.” Az 1957. októberi közgyűlés határozata egyébként egyértelmű: „A VKNB pillanatnyilag nem fog

²⁹ Zakarpatyja, 1956. november 21. száma

³⁰ Harkov V. „A magyarországi ellenforradalmárok fegyvert kaptak Nyugatról”, Vörös Zászló, 1956. december 23. 2.

³¹ Az 50-es években a Kárpátalján olvasható sajtó több száz cikkben reagál a magyarországi 1956-os forradalom eseményeire. Október 24-től szinte mindennap felmerül a kérdés: mi okozta, mi váltotta ki a forradalmat? Mi történt valójában októberben. Az 1956-os forradalom idején Kárpátalján megjelent lapok voltak például a *Vörös Zászló*, *Cservonij Prapor*, *Pravda*, *Zakarpatyjszka Pravda*, *Szovetszkaja Zakarpatyja*, *Mology Zakarpatyja*, *Kárpát Igaz Szó* című újságokat, amelyek 1956-ban négyoldalas lapok voltak, s hetente többször is megjelentek. Az újságok mindegyikének fejlécén „Világ proletárjai egyesüljetek” mottó olvasható.

³² Isabelle Vonèche Cardia, 1998. i.m. 78–79.

különleges lépéseként kezdeményezni a magyar hatóságoknál a fogva tartott személyek érdekében.”³³

A Német Vöröskereszt munkatársainak irataiból

Az 1956-os forradalom deportáltjaival kapcsolatos dokumentumok jelentős része az Ukrán Állambiztonsági Hivatal ungvári börtönében található, ami több ezer oldalt tesz ki. Ezek között a dokumentumok között találhatóak, német nyelven, a VKNB munkatársainak saját kézzel írt feljegyzései.

A Szovjetunióba deportáltakról összesítő névsorok készültek³⁴ azonban ezekben a listákban csak Wragge Horst neve szerepel 669-es sorszámmal.³⁵

-40-

1	2	3	4	5
1905 г. г.г. ИРФАТОР, Саболч обл.	1905 г. г.г. ИРФАТОР, Саболч обл.	1905 г. г.г. ИРФАТОР, Саболч обл.	1905 г. г.г. ИРФАТОР, Саболч обл.	1905 г. г.г. ИРФАТОР, Саболч обл.
1921 г. г.г. ЛЕРОКАСАИ, обл. Ло-Нордхун-Саболч	1921 г. г.г. ЛЕРОКАСАИ, обл. Ло-Нордхун-Саболч	1921 г. г.г. ЛЕРОКАСАИ, обл. Ло-Нордхун-Саболч	1921 г. г.г. ЛЕРОКАСАИ, обл. Ло-Нордхун-Саболч	1921 г. г.г. ЛЕРОКАСАИ, обл. Ло-Нордхун-Саболч
1921 г. г.г. Берлож Зала обл.	1921 г. г.г. Берлож Зала обл.	1921 г. г.г. Берлож Зала обл.	1921 г. г.г. Берлож Зала обл.	1921 г. г.г. Берлож Зала обл.
1925 г. г.г. Миллолы	1925 г. г.г. Миллолы	1925 г. г.г. Миллолы	1925 г. г.г. Миллолы	1925 г. г.г. Миллолы
1914 г. г.г. Хайдулерог, обл. Хайду	1914 г. г.г. Хайдулерог, обл. Хайду	1914 г. г.г. Хайдулерог, обл. Хайду	1914 г. г.г. Хайдулерог, обл. Хайду	1914 г. г.г. Хайдулерог, обл. Хайду
1924 г. г.г. Будапешт, прок. Кудалова Х ул. Негреци 8	1924 г. г.г. Будапешт, прок. Кудалова Х ул. Негреци 8	1924 г. г.г. Будапешт, прок. Кудалова Х ул. Негреци 8	1924 г. г.г. Будапешт, прок. Кудалова Х ул. Негреци 8	1924 г. г.г. Будапешт, прок. Кудалова Х ул. Негреци 8
1928 г. г.г. Токмаш-жалва, обл. Ногре По-ловь	1928 г. г.г. Токмаш-жалва, обл. Ногре По-ловь	1928 г. г.г. Токмаш-жалва, обл. Ногре По-ловь	1928 г. г.г. Токмаш-жалва, обл. Ногре По-ловь	1928 г. г.г. Токмаш-жалва, обл. Ногре По-ловь
1928 г. г.г. Каловар	1928 г. г.г. Каловар	1928 г. г.г. Каловар	1928 г. г.г. Каловар	1928 г. г.г. Каловар
1930 г. г.г. рудник Кшдвин, обл. Мехор	1930 г. г.г. рудник Кшдвин, обл. Мехор	1930 г. г.г. рудник Кшдвин, обл. Мехор	1930 г. г.г. рудник Кшдвин, обл. Мехор	1930 г. г.г. рудник Кшдвин, обл. Мехор
1929 г. г.г. Айнерварден/Томиня /	1929 г. г.г. Айнерварден/Томиня /	1929 г. г.г. Айнерварден/Томиня /	1929 г. г.г. Айнерварден/Томиня /	1929 г. г.г. Айнерварден/Томиня /
1928 г. г.г. Теноч	1928 г. г.г. Теноч	1928 г. г.г. Теноч	1928 г. г.г. Теноч	1928 г. г.г. Теноч
1921 г. г.г. Руденя	1921 г. г.г. Руденя	1921 г. г.г. Руденя	1921 г. г.г. Руденя	1921 г. г.г. Руденя
1911 г. г.г. Дореция	1911 г. г.г. Дореция	1911 г. г.г. Дореция	1911 г. г.г. Дореция	1911 г. г.г. Дореция
1918 г. г.г. Деч, обл. Веспрем	1918 г. г.г. Деч, обл. Веспрем	1918 г. г.г. Деч, обл. Веспрем	1918 г. г.г. Деч, обл. Веспрем	1918 г. г.г. Деч, обл. Веспрем
1921 г. г.г. Руденя II ул. Гаца В 44	1921 г. г.г. Руденя II ул. Гаца В 44	1921 г. г.г. Руденя II ул. Гаца В 44	1921 г. г.г. Руденя II ул. Гаца В 44	1921 г. г.г. Руденя II ул. Гаца В 44
1919 г. г.г. Обод	1919 г. г.г. Обод	1919 г. г.г. Обод	1919 г. г.г. Обод	1919 г. г.г. Обод

Az ungvári börtön parancsnoka, Kurnovszkin százados Savcsukhoz írt levelében említést tesz Otto Frankéről³⁶. Azt állítja, hogy őt átszállították az ungvári börtönbe és leveléhez mellékel egy négyoldalas kihallgatási jegyzőkönyvet is. Az irat tetején egy megjegyzés van, miszerint Otto Frankét repülőgéppel Budapestre küldte Belcsenko vezérőrnagy utasítására, akit Budapesten Antyipov vett át november 12-én.

A kárpatáljai lapok hetekig arról írtak, hogy a magyarországi ellenforradalmat nyugatról szervezték és irányították. A német állampolgárok foglyul ejtésével is ezt akarták igazolni. Wragge Horstot egy előre legyártott, magyar nyelvű jegyzőkönyvminta alapján hallgatták ki a szovjet katonák. A kérdésekre adott válaszok azonban német nyelvűek és kézzel íródtak.

³³ Isabelle Vonéche Cardia, 1998. i.m. 78–79..

³⁴ Ukrajna Állambiztonsági Hivatalának Archívuma, KGB Ukrajnai Nyomozó Osztálya, Kárpáton-túli Terület, év:1956, Fond: 43, Opisz: 1, sorszám: 16. és 17.

³⁵ Uo. 17.

³⁶ A Német Vöröskereszt főttkárságának munkatársa. Őrnagy volt a II. világháború keleti frontján.

A dokumentumokban szerepel Inge Harfe neve is, de róla szóló feljegyzéseket, adatokat nem találtam a KGB-dokumentumok között. Paál Tamás szerint Inge Harfe a menyé volt Otto Frankénak, aki nem vett részt a forradalomban.³⁷

Az elhurcolt aktivisták valószínűleg visszatértek Németországba, mert a Német Vöröskereszt keresőszolgálatának írásbeli közlése szerint Horst Wragge 1995. augusztus 9-én hunyt el Bad Godesbergben.³⁸ Otto Franke pedig 1991-ben Budapestre látogatott, és feleségével együtt felkereste a Szent Margit Kórházat.³⁹

1. sz. forrás⁴⁰

Gyanúsított jegyzőkönyv

Név: Horst Wragge

Születési hely, év: Einswarden, Oldenburg kerület; 1929. VII. 14.

Anyja neve: Grete Goemann

Foglalkozása: ács

Pártállása: párton kívüli

Állampolgársága: német

Nemzetisége: német

Családi állapota: házas (egy gyerek)

Munkahelye: Német Üzletemberek Beszerzési Szövetkezete, Bad Godesberg

Lakása: Bad Godesberg, Rheinalle 1.

Kitüntetései: nincs

Büntetései: nincs

Szociális származása: apja a vasútnál rakodómester

Szociális helyzete: munkás

Szakképzettsége: ács

Katonai viszonya: Birodalmi munkaszolgálat, 1945

Alakulatának megnevezése: –

Mettől meddig teljesített szolgálatot: 1945. 03. – 05. 02.

A feltett kérdésekre az alábbiakat válaszolom:

Milyen célból jött Magyarországra, milyen alakulattal, kinek a parancsára?

1956 óta a Német Vöröskereszt önkéntes tagja vagyok Bonnban. Tudomásom szerint 1956. október 27-én a Bonni Vöröskereszt elnöksége parancsot kapott a szövetségi kormánytól, hogy utazzanak Magyarországra egy kórházat építeni, ahol a harcban megsérülteknek nyújtanának segítséget.

Pontosabban milyen megbízatást kapott és kitől?

³⁷ Paál Tamás: „56” ritkán emlegetett részlete. PrintPix, Budapest, 2013. 61.

³⁸ Lupkovic György: A Nemzetközi Vöröskereszt aktivistái a magyar forradalomban és a KGB fogságában. Betekintő. 2009. 3. sz.

³⁹ Paál Tamás, 2013. i.m. 61.

⁴⁰ Ukrajna Állambiztonsági Hivatalának Archívuma, KGB Ukrajnai Nyomozóosztálya, Kárpátontúli Terület, év:1956, Fond: 43, Opisz: 1, sorszám: 21.

Közvetlen utasításokat Ritgen⁴¹ úrtól kaptunk, elmagyarázta nekünk, hogyan kell helyesen viselkedni Magyarországon, és hogy mi a Genfi Vöröskereszt védelme alatt állunk. A feladatunk az volt, hogy segítsünk a sebesülteknek, függetlenül attól, hogy milyen nemzetiségű vagy melyik párthoz tartozik.

Más megbízatást nem kaptak?

Nem.

Kitől kapta közvetlenül a parancsot, hogy Magyarországra utazzon?

Nekem Bornschein úr parancsolta.

Ki az a Bornschein úr?

A Godesbergi Vöröskereszt Szolgálatánál jegyzőkönyvvezető. Ő nem jött velünk.

Kikkel együtt érkezett Magyarországra, mikor és milyen úton?

Csoportunk 52 főből állt. Három orvos, tizenkét ápolónő és harminchét egészségügyi munkás (férfiak). Bonnból 1956. október 27-én 24 órakor indultunk Bécsbe 20 gépkocsival. Három mentőkocsi is jött velünk.

Csak németek voltak a csoportban?

Igen. A személyzet részben Bonnból, részben Münchenből származott. Egy személy, név szerint Keller volt a tolmács, aki tudott magyarul. Kiejtése alapján valószínűleg német volt, én nem ismertem őt személyesen.

Most mesélje el, hogyan utaztak tovább Magyarországra? Ki vezette Önöket?

Bécsbe 1956. október 29-én 21 órakor érkezünk meg. A technikai vezetőnk Otto Franke volt, az egészségügyi vezető dr. Stoeckel volt. Bécsben jelentkeztünk az Osztrák Vöröskeresztnél. Hogy itt miről tárgyalt Otto Franke és Stoeckel úr, azt nem tudom, mert beosztott gépjárművezetőként semmi közöm nem volt hozzá. 1956. november elsején dél körül indultunk el Bécsből Budapestre. Az osztrák-magyar határt Nickelsdorfnál kb. fél háromkor nehézségek nélkül léptük át.

Magyarországon egyszer Mosonmagyaróváron és egyszer Győrben álltunk meg, ahol igazoltattak és ellenőriztek bennünket, aztán folytathattuk utunkat. Még aznap, kb. 8 órakor érkezünk meg Óbudára. Vezetésünk a Margit-kórházba jelentkezett. Onnan utasítottak bennünket a szállásunkra, a felcseriskolába, ami ugyanabban az utcában, közel volt.

Hogyan teljesítették a feladatukat Magyarországon a megérkezés után?

November 2-án Franke úr tárgyalásokat folytatott Mr. Bovey-val a Duna Hotelben.

Ki az a Mr. Bovey?

Ő jelenleg Budapesten a Nemzetközi Vöröskereszt küldötte Genfből. Csupán annyit tudok, hogy tárgyaltak a további tevékenységünkről, többet nem tudok.

⁴¹ Hermann Ritgen a Német Vöröskereszt osztályvezetője. Egyik vezetője az 1956-os forradalom idején Budapestre érkező munkacsoportnak.

Beszéljen arról, mit csináltak november 3-án? Kivel tárgyalt a vezetőségük?

Személyzetünk még pihent november 3-án, vezetőségünk újra tárgyalt Mr. Bovey-val, de ezúttal jelen volt az akkori egészségügyi miniszter is, vele is beszéltek. Tudomásom szerint ő engedélyezte, hogy a felcséri iskolában kórházat létesítsünk, illetve rendezzünk be. Ezt meg is tettük még aznap. November 4-én én és Franke úr a gépjárművünkkel elmentünk a Duna Hotelhez, hogy elhozzuk Mr. Bovey-t a kórházhoz. Ő azonban nem akart velünk jönni, szívesebben maradt a hotelben, így mi nélküle visszatértünk, hogy segítsünk a rászorulóknak. A Szabadság hídon keresztül mentünk vissza a kórházhoz. Közben a Citadella lábánál orosz katonák letartóztattak bennünket.

Kivel tárgyalt még a vezetőségük? Vagy Önök kivel tárgyaltak?

Én senkivel nem folytattam tárgyalást. Franke úr és dr. Stoeckel tárgyaltak Mr. Bovey vezetésével november 2-án a Magyar Vöröskereszttel. A tárgyalásokon nem voltam jelen. Ezenkívül november 3-án Franke úr és dr. Stoeckel felkeresték a bíboros érseket az ő otthonában, a várnál. Gépjárművezetőként jelen voltam, de a tárgyalásokon nem vettem részt. Azokról semmit nem tudok. November 2-án Franke úr és dr. Stoeckel felkeresték az osztrák nagykövetséget, de hogy mi célból, azt nem tudom.

Mondja el, hogy a tolmácsnak mi volt a feladata Budapesten? Ő részt vett a vezetőség tárgyalásain?

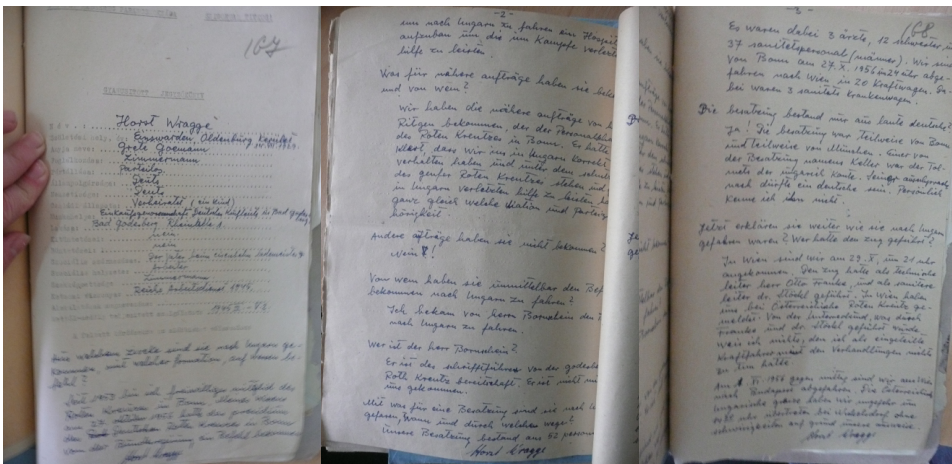
A tolmács nem vett részt a tárgyalásokon. Az volt a feladata, hogy fordítson az orvosnak a betegek meglátogatásakor.

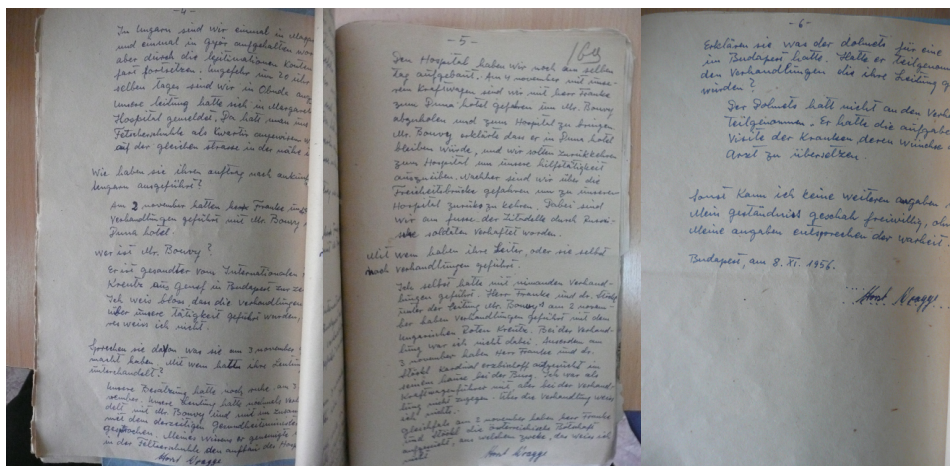
További adatokról nem tudok. Vallomásomat önként tettem, az általam közölt adatok megfelelnek a valóságnak.

Budapest, 1956. XI. 8.

Horst Wragge

(minden oldal alján van sajátkezű aláírás)

2. sz. forrás⁴² Jegyzőkönyv,

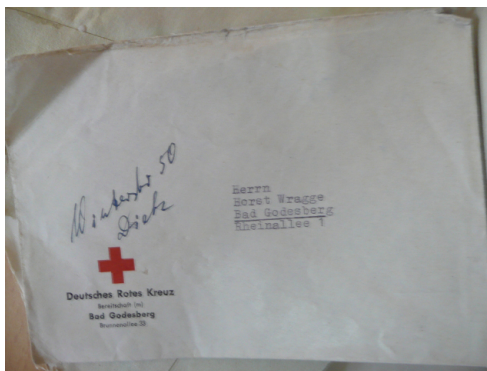
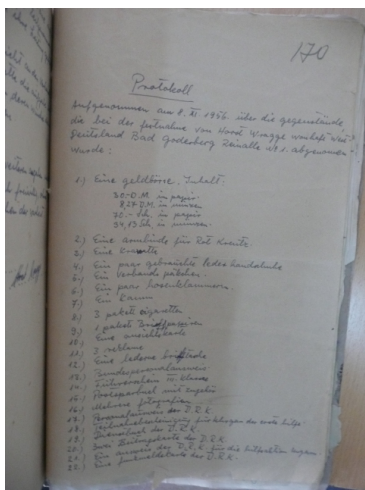
amelyet 1956. XI. 8-án vettek fel. Tartalmazza azoknak a tárgyaknak a listáját, amelyeket Horst Wraggé-től őrizetbe vételekor elvettek (lakhelye Nyugat-Németország, Bad Godesberg, Rheinalle 1.).

- 1) 1 pénztárca, tartalma: 30 DM papírpénz; 8,27 DM érmékben; 70 Schilling papírpénz; 34,13 Schilling érmékben.
- 2) A Vöröskereszt karkötője
- 3) 1 nyakkendő
- 4) 1 pár használt bőrkesztyű
- 5) 1 csomag kötszer
- 6) 1 pár nadrágszárkapocs
- 7) 1 fésű
- 8) 3 csomag cigaretta
- 9) 1 csomag levélpapír
- 10) 1 képeslap
- 11) 3 reklámszöveg
- 12) 1 bőr (levél) tárca
- 13) Szövetségi személyigazolvány
- 14) III. osztályú jogosítvány
- 15) Postai takarékbetétkönyv
- 16) több fénykép
- 17) A Német Vöröskereszt igazolványa
- 18) Elsősegélynyújtást oktató tanfolyamon való részvételt bizonyító okmány
- 19) A Német Vöröskereszt szolgálati igazolványa

⁴² Ukrajna Állambiztonsági Hivatalának Archívuma, KGB Ukrajnai Nyomozóosztálya, Kárpátontúli Terület, év:1956, Fond: 43, Opisz: 1, sorszám: 21.

- 20) 2 járulékkártya a Német Vöröskeresztől
 - 21) A Német Vöröskereszt igazolása arról, hogy Magyarországon részt vesz a segélyakcióban.
 - 22) A Német Vöröskereszt rádiós bejelentő kártyája
 - 23) Jelentés a Magyarországra érkező segélycsapat bevetéséről
 - 24) Bérelszámolási papír
 - 25) Burgonyarendelésre való felszólítás
 - 26) Jelentés arról, hogy szükség van burgonyára
 - 27) 1 levél a fiútestvérétől
 - 28) 1 elismervény
 - 29) 1 szolgálati telefonos jelentés
 - 30) 2 cím. Még 1 cím
- Elismerem, hogy a fentebb felsorolt tárgyakat tőlem vették el.
Budapest, 1956. XI. 8.

Horst Wragge

3. sz. forrás⁴³ Igazolvány

Ezen igazolvány birtokosa, Boriszov Dmitrij Alekszejevics ezredes az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság Miniszteri Tanácsa mellett működő Kárpátaljai Főosztályának megbízottja, felhatalmazással bír arra, hogy a Budapesti Központi Katonai Parancsnokságra szállítsa a Német Föderatív Köztársaságból származó letartóztatott németeket: Franke Ottót és Wragge Harfet.

Velük együtt tart Kuznyecov Vitalij Alekszandrovics ezredes.

⁴³ Ukrajna Állambiztonsági Hivatalának Archívuma, KGB Ukrajnai Nyomozóosztálya, Kárpátontúli Terület, év:1956, Fond: 43, Opisz: 1, sorszám: 21.

Indoklás: A Szovjet Szocialista Köztársaság Miniszteri Tanácsa mellett működő KGB elnökhelyettesének, Belcsenkó tábornok utasítására 1956.12.11.-én.

A Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság Miniszteri Tanácsa mellett működő KGB Kárpátaljai Megyei Osztályának igazgatója – Szavcsuk alezredes.

A feladat végrehajtása után a kísérő személyek a gépjárművekkel együtt kötelesek visszatérni Ungvárra.

Megjegyzés kézzel írva: a letartóztatottak anyagait és a Német Föderatív Köztársaságból származó két németet, Franke Ottót és Wragge Harfet átvettem: 1956.11.13. Antypov⁴⁴

4. sz. forrás⁴⁵

Otto Franke beszámolójának magyar nyelvű fordítása

Beszámoló a Német Vöröskereszt segélyezésének magyarországi akciójáról „Bonnban, október 27-én, szombaton a Német Vöröskereszt Főtitkárságán kapott tájékoztatás szerint, Genfben a Nemzetközi Vöröskereszt Bizottsága felhívást adott ki Magyarországot megsegítésére. Szóba került egy tábortól kórház létrehozása.

Körülbelül 13 órakor parancsot kaptunk arra, hogy rakodjunk meg a tábortól kórházhoz szükséges eszközökkel, műtőberendezésekkel három teherautót, ezenkívül 150 ágyat is fel kellett pakolnunk a lengsdorfi depóból.

Az elnökségi irodába kb. 18.30 órakor mentem vissza. Önkénteseket hívtak be sofőröknek. Elrendelték, hogy egy teherautót meg kell rakodni vérkonzervekkel, és útnak kell indítani a mentőautókat.

⁴⁴ Ukrajna Állambiztonsági Hivatalának Archívuma, KGB Ukrajnai Nyomozóosztálya, Kárpátontúli Terület, év:1956, Fond: 43, Opisz: 1, sorszám: 21.

⁴⁵ Uo.

Dr. Stoeckel⁴⁶ urat és engem kb.20 órákor behívtak Bargatzky alelnök úrhoz, itt feladatuk kaptuk, hogy menjünk Münchenbe segélykonvojjal, ahol további élelmiszerekkel és gyógyszerrel megrakott járműveket kell átvinnünk. Onnan pedig Bécsbe, ahol a nemzetközi bizottság képviselőjénél kell jelentkezzünk.

Bonnból vasárnap, 28-án 00 órákor indulunk el. Münchenbe 13.30-kor érkezünk meg. A konvojhoz mások is csatlakoztak a bajor vöröskeresztes elnökségen. Éjszakázás München-Deisenhofenben.

Münchenből hétfőn, október 29-én 9.30-kor indultunk el és 21.30-kor érkezünk Bécsbe, ahol megéjszakáztunk.

A Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága delegáltjával, Beckh úrral október 30-án, kedden vettük fel a kapcsolatot, aki akkor érkezett meg Budapestre. Beckh úr elmondta, hogy rengeteg sebesült van, aki ellátásra szorul. A Magyar Vöröskeresztől érkezett segélykérés már beérkezett a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottságához.

Kedden, október 30-án Beckh úr a járművek betankolását, karbantartását követően, délután autóval Magyarországra megy. A bonni telephelyre berendelt személyzet lecserélését kéri.

Ammann úr Bécsbe érkezik, feladata, hogy az Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága magyarországi segélyakcióit koordinálja mint küldött. Beckh úrnak mostantól a Nyugat-magyarországi Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága képviselőnek kell ellátnia, ezalatt Bovey úrnak mint budapesti delegátnak kell tevékenykednie.

Az Osztrák Vöröskeresztnek a tervek szerint még aznap, gyógyszereket és élelmiszereket szállító nagyobb teherautó-konvojjal, Budapestre kell indulnia mint a szomszéd ország vöröskeresztes társaság képviselője. A Német Vöröskereszt csak utána következik, de az osztrák konvoj ezen a napon nem indult útnak.

Ritgen úr, a Német Vöröskereszt katasztrófavédelmi osztályvezetője november 1-jén, csütörtökön 7.30-kor érkezik Bécsbe.

10 órákor megbeszélés Ammann úrral. Az osztrák konvoj elindult. A Német Vöröskereszt Budapestre kell, hogy vigye a segélyszállítmányt, ott fel kell vennie a kapcsolatot Bovey úrral, ezt követően a Magyar Vöröskereszttel együtt fel kell építeni egy tábort kórházzal.

Bécsből 13.30-kor indultunk el. 14.30-kor átléptük a határt.

Győrben 15.30 órákor a forradalmi bizottmány engedélyt ad Budapestre.

November 1-jén, csütörtökön 19 óra körül Komárom-Dorogon keresztül érkezés Óbudára. Kapcsolatfelvétel a Margit-kórházzal. Az Orvosegédképző Iskolában elhelyezik konvojot. A Margit kórház vezetőorvosának kérésére a műtétekhez szükséges varratanyagot és a röntgenfelvételekhez szükséges filmanyagot megrendeltük.

Bovey úrral a Duna Hotelben 21 óra tájt megtörténik a kapcsolatfelvétel. 200 DM-et átváltottak 1100 Ft-ra a Duna Hotelben.

A konvoj összetétele ezen az estén: 3 orvos, 1 gyógyszerésznő, 12 ápolónő és 37 betegápoló, közülük én mint műszaki vezető felelős vagyok a gépjárművéért,

⁴⁶ Dr. Walter Stoeckel orvos. Az '56-os forradalom napjaiban a Budapestre érkező több mint 50 fő egészségügyi személyzet vezetője.

a tábori kórház felépítéséért, a hatóságokkal való tárgyalásokért, és az utánpótlásért, valamint a 20 gépjárműért és a 2 pótkocsiért.

Az este folyamán még egy személygépkocsi csatlakozik hozzánk két fővel.

Pénteken, november 2-án, 8 órakor a Duna Hotelben megbeszélést tartottunk Bovey úrral. Dél körül együtt akartunk elmenni a Magyar Vöröskereszthez.

10 óra. Doktor Vogel gyógyszerutánpótlás végett Bécsbe megy. Két személygépkocsi kíséri: 1 ápolónő és 7 ápoló, akik rövid szabadságot kaptak, hogy a járműveket idehozzák.

11 óra. Megbeszélés a Magyar Vöröskeresztnél Kávás (vagy Kovács) főtitkárral, aki nem rendelkezik megfelelő információval arról, hogy hol van a legnagyobb szükség a segítségre.

Péntek, 1956. 11. 02. Maradunk az eddigi szálláshelyünkön. A túlfáradt nővérek és ápolók kipihenik magukat, és rendbe hozzák a járműveket.

19 órakor megbeszélés Bovey úrral. Az a benyomásom, hogy a klinikák tehermentesítése mellett főleg élelmiszerekre és ruházatra van szükségük. E célból másnap reggel Lüder urat Bovey úr menlevelével Bécsbe küldjük, és több pótkocsis teherautónyi élelmiszert hozatunk. Látogatás az osztrák követnél, aki nem volt ott.

Szombaton, 1956. 11. 03-án, 8 órakor a Duna Hotelben találkozunk Bovey úrral, akivel a Magyar Vöröskereszthez mentünk. A segélyszállítmány-konvojnak a terv szerint az ő vezetése alatt kellene a tábori kórházat felépítenie. Magyar részről azt javasolták, hogy a Ludovika Akadémia egy részét használhatjuk, mivel a klinikák annak közvetlen közelében vannak. A hírek szerint a különböző nem sebészeti klinikákon nagyon sok sebészeti esetet kezelnek, amiket nekünk kellene átvennünk azért, hogy a helyüket belgyógyászati, ideggyógyászati és más szakorvosi esetekre felszabadíthassák. Azonban az általunk tervezett Orvossegédképző Iskolát is választhatnánk és a saját mentőkocsijainkkal mehetnénk a sebesültekért.

10 órakor elmegyünk a Ludovika Akadémiára, ahol kiderül, hogy egy rendeltetészerű tábori kórház felépítése itt legalább még egy napot venne igénybe, az Orvossegédképző Iskolában felállítandóhoz képest.

Szombat, '56. 11. 03-a, 11 óra 30 perckor megbeszélést tartottunk a Duna Hotelben (Bovey, Ritgen, dr. Stoeckel és én). A Magyar Vöröskereszttel közöljük, hogy az Orvossegédképző Iskolát mint német kórházat rendezzük be, és ezzel együtt mint a szárazföldön beérkező Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága segélyszállítmányok gyűjtő- és elosztóhelyét is kialakítjuk. Dr. Stoeckel úr úgy nyilatkozott, hogy még a délután folyamán elmennek Ritgen úrral a Magyar Vöröskereszthez az Egészségügyi Minisztériumba Babits⁴⁷ miniszterhez, és egy udvariassági látogatást is tesznek Mindszenty kardinálisnál, miközben én az előző délután dr. Stoeckel által meghatározott terv szerint a kórház kialakítását fogom irányítani. Dr. Stoeckel vasárnap a klinikákon a betegek kiválogatásában vesz részt magyar orvosok jelenlétében. Ezeket a betegeket hétfőn mi fogjuk átvenni.

⁴⁷ 1956. október 31-én átalakították a kormányt, Babits Antal professzort nevezték ki egészségügyi miniszternek, aki azonban ténylegesen nem vette át hivatalát.

Lüder úr (mint előzetesen megbeszéltük) elindult. Dr Vogel és emberei Bécsbe történő megérkezéséről semmit nem tudunk.

14 óra. A kórház felépítése (a kórtermek kialakítása, berendezése, közőőhelyek és gyógyszerzsoba kialakítása, az épület feliratozása). Vezetője Franke lett.

Még mindig szombat, 1956. 11. 03.

Délután: Bovey úr, Ritgen úr és dr. Stoeckel úr úton vannak a délelőttre tervezett beszélgetések helyszínére. Én megkaptam az egészségügyi miniszternek azt a sürgető telefonját, hogy bocsássák rendelkezésemre az Orvossegédképző Iskolát (ezt a telefonközlést 14 órakor kaptam meg), úgy, hogy elkezdhetem beszerezni a berendezést. Mindszenty kardinális egy rövid beszélgetés során megköszönte a német segítségnyújtást Magyarország számára.

17 óra körül. Lüder telefonál Magyaróvárról, hogy őt ott orosz csapatok feltartóztatták. Az előző nap óta eltűnt társai ugyancsak ott vannak, mint közli, (összesen most dr. Vogel, egy nővér, hét betegápoló, valamint három személygépkocsi). Eddig korrektül bántak velük. De pontosan a továbbhaladásukat akadályozzák meg.

20 óra, Duna Hotel. Megbeszélés Bovey úrral és az időközben megérkezett további nemzetközi vöröskeresztes delegátussal, Depreuse úrral, aki egy belga adományszállító oszloppal érkezett.

Vasárnap még a tervek szerint berendezzük a műtőt és a műtői előkészítő helyiséget. Még ágyneműt és szenet kell beszerezni. Bovey úr fogja vezetni a kórházat?

Vasárnap, 1956. 11. 04.

5 óra. Elénk lövöldözésre ébredünk. Berendezzük a műtőt és a műtői előkészítő helyiségeket. Megérkeznek az első sérültek. Megkezdődik ellátásuk.

6.30. Bovey úr felhív a Duna Hotelből azért, hogy hozzunk el tőle még gyógyszereket. Mindenki nagyon elfoglalt. Magam megyek el érte Wragge sofőrrel egy mentőkocsival.

Kb. 8 óra. Visszaúton a Margit-hídon megyünk át, az Erzsébet-hidat orosz páncélosok lezárták. Hiába mutatjuk nekik okmányainkat, az nem segít. Visszamegyünk a Duna Hotelbe.

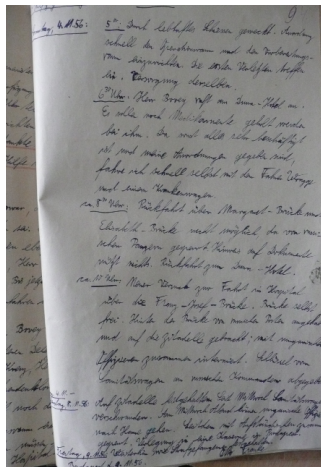
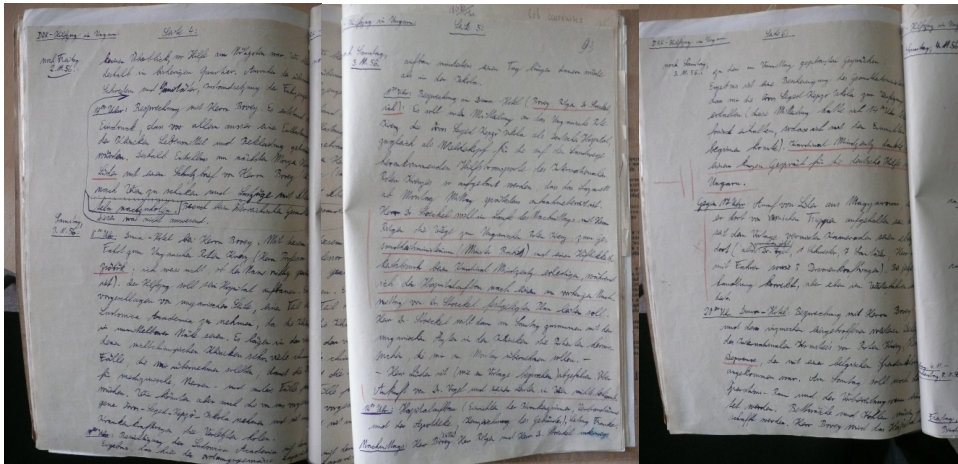
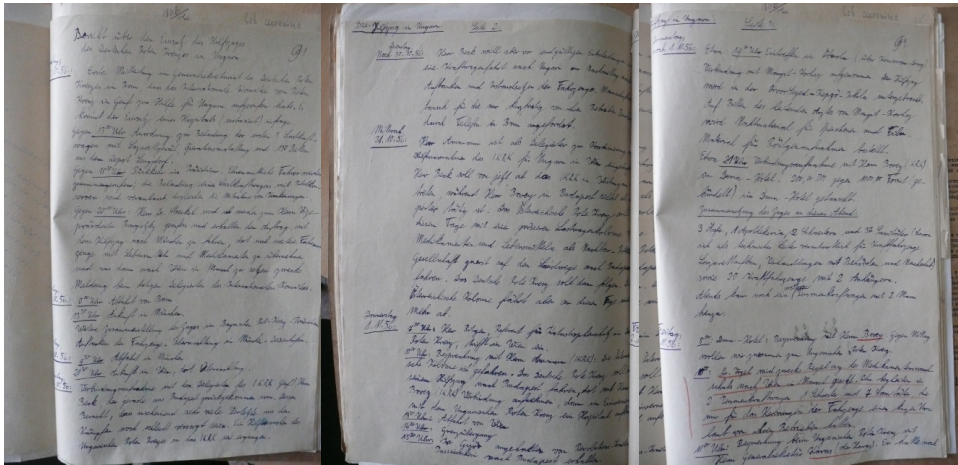
Kb. 10 óra. Megpróbálunk a Ferenc József-hídon keresztül eljutni a táborig kórházba. A híd szabad, de a híd végén felállított orosz őrk feltartóztatnak minket és a Citadellára felvisznek. Ott magyar katonatisztekkel együtt internálnak bennünket. A felcserkocsi kulcsát átadtuk az orosz parancsnoknak.

November 4–8. között, csütörtökig a Citadellában tartanak fogva. Szerda óta a felcserkocsit nem láttuk. Szerdán este a magyar tisztek hazamehetnek. Azóta a felkelőkkel együtt vagyunk összezárva egy budapesti laktanyába.

1956. 11. 09., péntek. Még mindig köztörvényes bűnözőként tartanak minket fogva.

Budapest, 1956. november 9.

Otto Franke”

FELHASZNÁLT IRODALOM

LEVÉLTÁRI FORRÁSOK

Ukrajna Állambiztonsági Hivatalának Archívuma, KGB Ukrajnai Nyomozóosztálya, Kárpátontúli Terület, év:1956, Fond: 43, Opisz: 1, sorszám: 16., 17. és 21.

SZAKMUNKÁK

CSILLAG ZOLTÁN: *Adatok a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága (IKRK) és a Magyar Vöröskereszt (MVK) 1956–1957-es tevékenységéről.* Budapest, 1992, Magyar Vöröskereszt.

DR. HANTOS JÁNOS: *A Vöröskereszt társadalmi szerepe.* 1997, Labora Szociális Szolgáltató, Tanácsadó Bt. Alfaprint.

DR. HERCZEG GÉZA: *Amit a Genfi Egyezményekről tudni kell.* Budapest, 1979, a Magyar Vöröskereszt kiadása.

HANTOS JÁNOS: *A magyar vöröskereszt 100 éve.* Budapest, 1981, Akadémia Kiadó.

HENRI DUNANT: *Solferinoi emlék.* Budapest, 1978, Magyar Vöröskereszt.

ISABELLE VONÉCHE CARDIA: *Magyar október vörös zászló és vörös kereszt között. A Nemzetközi Vöröskereszt Magyarországon 1956-ban.* Budapest, 1998, Socio-typo.

Jelcin dosszié. Szovjet dokumentumok 1956-ról. Szerk.: Gál Éva, Hegedűs B. András, Litván György, Rainer M. János. Budapest, 1993, Századvég–1956-os Intézet.

LUPKOVICS GYÖRGY: *Betekintő 2009/3.szám*

MARTIN GUMPERT: *Dunant. A Vörös-Kereszt regénye.* Budapest, 1936, Kiadja a Pantheon Irodalmi Intézet Rt.

OLIVIER SERVAIS: *A katonaoorvos és a genfi egyezmények.* Budapest, 1990, Kiadja a Magyar Honvédség Egészségügyi Szolgálatfőnökség.

PAÁL TAMÁS: *„56” ritkán emlegetett részlete.* Budapest, 2013, PrintPix.

PÁSZTOR IMRE: *A magyar és a Nemzetközi Vöröskereszt múltjából.* Budapest, 1979.

PÁSZTOR IMRE: *Genfi egyezmények. A háború áldozatainak védelmére.* Kiadja a Magyar Vöröskereszt Külügyi Osztálya, Budapest, 1968, a Magyar Vöröskereszt kiadása.

SAJTÓ

Balás Piri László: „Volt egyszer egy német hadikórház Óbudán”. *Magyar Nemzet*, 1997. november 15. *Vörös Zászló* 1956. október–decemberi számai.

Cservonij Prapor 1956. október–decemberi számai.

Pravda, Zakarpatszjka Pravda 1956. október–decemberi számai.

Szovetszkaja Zakarpatyja 1956. október–decemberi számai.

Mology Zakarpatyja 1956. október–decemberi számai.

Kárpát Igaz Szó 1956. október–decemberi számai.